

**Mesura de Govern per tal d'implementar el
model d'intervenció amb infants i adolescents
en situacions de violència masclista des del
sistema públic de serveis socials de la ciutat de
Barcelona**

Qualitat de Vida, Igualtat, Joventut i Esports
Maig 2013

Mesura de Govern per tal d'implementar el model d'intervenció amb infants i adolescents en situacions de violència masclista des del sistema públic de serveis socials de la ciutat de Barcelona

Índex

1. Justificació	3
1.1. Marc legal	3
1.2. Necessitat de definició del model d'atenció a la infància i a l'adolescència en el context específic de la violència masclista	6
1.3. Serveis socials implicats en la definició i la implementació del model d'atenció a la infància i a l'adolescència en situacions de violència masclista	7
2. El model a implementar: innovació i millora en l'atenció municipal a la infància i a l'adolescència en situacions de violència masclista	10
2.1. Cronograma.....	10
2.2. Procediment de definició del nou model d'atenció.....	11
2.3. El nou model a implementar.....	12
3. Mesures per a la implementació del model d'atenció a la infància i a l'adolescència en situacions de violència masclista	16
3.1. Presentació del model al conjunt de professionals i comandaments implicats en la seva implementació	16
3.2. Formació específica adreçada als diferents serveis municipals implicats.....	17
3.3. Sistematitzar i socialitzar l'expertesa professional en la intervenció amb infància i adolescència pel que fa a les eines, als procediments i als projectes útils en contextos de violència masclista	18
3.4. Posar en marxa el nou servei integrat del dispositiu específic d'atenció ambulatoria a les dones, als infants i als adolescents que viuen violència masclista.....	18
4. Seguiment i avaluació	20
4.1. Objectius.....	20
4.2. Constitució d'una comissió tècnica de seguiment i avaluació del model i del procés d'implementació.....	20

1. Justificació

1.1. Marc legal

Les lleis que regulen l'atenció a la infància i l'adolescència que viu situacions de violència masclista són:

- Llei orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere.
- Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista.
- Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència.

Llei Orgànica de mesures de protecció integral contra la Violència de Gènere (2004)

En l'exposició de motius expressa que *les situacions de violència sobre la dona afecten també els menors que es troben dins del seu entorn familiar, víctimes directes o indirectes d'aquesta violència. La Llei preveu també la seva protecció no solament per a la tutela dels drets dels menors, sinó per garantir de manera efectiva les mesures de protecció adoptades respecte de la dona.*

Per tal de fer-ho efectiu, la llei desenvolupa diverses mesures en l'àmbit educatiu, social i judicial.

En l'àmbit social estableix que:

- *Tindrà dret a l'assistència social integral, a través dels serveis socials que proporcionin atenció en situacions de violència de gènere, els menors que es trobin sota la pàtria potestat o guarda i custòdia de la persona agredida. A aquests efectes els serveis socials hauran de disposar de personal específicament format per atendre els menors, a fi de prevenir i evitar de manera eficaç les situacions que puguin comportar danys psíquics i físics a menors que viuen en entorns familiars en els quals existeix violència de gènere. (Art. 19.5.)*
- Com a part del dret a l'assistència social integral, la llei preveu el *suport educatiu a la unitat familiar. (Art. 19.1.)*
- En el sistema d'ajuts socials establert a la Llei, el fet que la dona víctima de violència de gènere tingui fills o filles a càrrec incrementa la quantia de l'ajut. (Art. 27.4.)

Llei del dret de les dones a eradicar la violència masclista (2008)

En coherència amb la Llei orgànica, aquesta llei d'àmbit català també garanteix als fills i les filles dependents de les dones que es troben en situació de violència masclista una atenció integral, l'accés quan calgui als recursos d'acolliment d'urgència i de llarga estada i altres drets ja previstos a la llei estatal.

En aquest sentit són prou explícits els articles de la llei catalana que defineixen les finalitats i els principis orientadors en les intervencions dels poders públics quan diuen:

- *Les mesures que aquesta Llei estableix tenen com una de les seves finalitats: establir el drets de les dones que es troben en situació de violència masclista exigibles davant les administracions públiques, i també per a llurs fills i filles, a més d'assegurar-ne l'accés gratuït als serveis públics que s'estableixen. (Art. 6.d.)*
- *La consideració al caràcter integral de les mesures, que han de tenir en compte tots els danys que les dones, els menors i les menors pateixen, com a conseqüència de la violència masclista, també els danys socials i econòmics, i els efectes d'aquesta violència en la comunitat. (Art. 7.c).*

La Llei catalana va més enllà i afegeix aspectes importants que no preveu la Llei Orgànica. S'enumeren a continuació alguns dels aspectes diferencials que s'han considerat més significatius i pertinents en el context d'aquesta mesura de millora:

- Es parla de violència masclista i no pas de gènere, fet que considera no solament la violència de parella i la produïda en l'àmbit familiar, sinó que incorpora també els diferents tipus de violència envers les dones que es donen en l'àmbit laboral i en l'àmbit social o comunitari i que figuren detallats al primer apartat del Marc Conceptual. Així, per exemple, s'hi inclouen també la mutilació genital femenina, o risc de patir-la, i els matrimonis forçats o l'explotació sexual.
- Els únics requisits per tenir garantit l'accés als drets que reconeix aquesta Llei és viure una situació de violència masclista i viure o treballar a Catalunya.

L'article 2 diu textualment: *Totes les dones que es troben en situacions de violència masclista, i també llurs fills i filles dependents, que visquin o treballin a Catalunya i amb independència del veïnatge civil, la nacionalitat o la situació administrativa i personal, tenen garantits els drets que aquesta Llei els reconeix, sens perjudici del que estableix la legislació en matèria d'estrangeria i de l'exigència de determinats requisits per a les diferents prestacions i serveis.*

- Aquesta Llei es refereix als infants i els/les adolescents de dues maneres diferenciades:
  - Les nenes i les noies adolescents destinatàries directes de la violència masclista quant a drets tenen idèntic tracte que les dones majors d'edat: *les referències a les dones incloses en aquesta Llei s'entén que inclouen també les nenes i les adolescents, llevat que s'indiqui altrament. (Art. 2.2.)*
  - Els fills i les filles dependents de la dona *quan en siguin testimonis i víctimes, o utilitzant una altra terminologia, quan directament o indirectament pateixin la violència masclista.*
- Planteja que l'atenció integral ha d'anar orientada a facilitar i acompanyar els processos de recuperació de la violència tant de la dona com dels seus fills i filles, i constata que aquests processos són llargs i costosos ja que cal restablir en totes les àrees els àmbits danyats per la violència i també restablir totes les capacitats i potencialitats que aquesta violència ha sostret o minvat.

Llei dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència (2010)

Aquesta llei catalana suposa un avenç important respecte a les dues lleis esmentades als anteriors apartats pel que fa a la infància i l'adolescència.

Identifica la violència masclista com una situació de risc per a l'infant i adolescent que si produeix un perjudici greu en el seu desenvolupament és causa de desemparament. I això amb independència que l'infant o adolescent sigui testimoni o també destinatari/ària directe de la violència. La llei igualment obliga l'Administració a proporcionar una atenció específica als infants i adolescents que conviuen amb situacions de violència masclista en l'àmbit familiar.

Enumerem a continuació alguns dels aspectes diferencials que hem considerat més significatius i pertinents en el context d'aquesta mesura de millora:

1. La competència en matèria de risc és de l'Administració Local (art. 99): *l'Administració local ha d'intervenir si detecta una situació de risc d'un infant o adolescent que es troba en el seu territori; i ha d'adoptar les mesures adequades per actuar contra aquesta situació.*
2. S'aplica a qualsevol infant o adolescent domiciliat a Catalunya o que s'hi trobi eventualment (art. 2). També inclou en l'àmbit d'aplicació persones majors d'edat fins als 21 anys que hagin estat tutelades per la Generalitat de Catalunya (art. 151 i 152).
3. La llei obliga l'Administració a proporcionar atenció als infants i als adolescents que conviuen amb situacions de violència masclista. (Art. 95.)
4. Obliga tots els i les professionals a intervenir quan tinguin coneixement d'una situació de risc o de desemparament en què es troba un infant o adolescent. (Art. 100.3.)

Tots els i les professionals, especialment els i les professionals de la salut, els serveis socials i l'educació, han d'intervenir obligatòriament quan tinguin coneixement de la situació de risc o de desemparament en què es troba un infant o un adolescent, d'acord amb els protocols específics i en col·laboració i coordinació amb l'òrgan de la Generalitat competent en matèria de protecció dels infants i dels adolescents.

I a l'article 103 concreta i desenvolupa en què consisteix la intervenció dels serveis socials de l'àmbit de l'administració local.

5. La violència masclista constitueix en si mateixa una situació de risc. (Art. 102.)
6. La violència masclista és causa de desemparament quan ocasiona un perjudici greu en el desenvolupament de l'infant o adolescent.

En conclusió, el marc legal vigent obliga els serveis socials públics a proporcionar una atenció integral als infants i als adolescents que conviuen amb situacions de violència masclista.

1.2. Necessitat de definició del model d'atenció a la infància i a l'adolescència en el context específic de la violència masclista

Els serveis socials de l'Ajuntament de Barcelona sempre han atès la infància i l'adolescència en risc, tant des del dispositiu de serveis generalistes, dels dispositius específics de protecció de la infància i l'adolescència en risc, com el d'atenció en situacions de violència masclista.

Però tot i les bones pràctiques existents i l'experiència acumulada, des de l'Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports de l'Ajuntament de Barcelona i des del Consorci de Serveis Socials de Barcelona, que gestiona els recursos d'acollida de llarga estada per violència masclista, van coincidir en valorar que no s'ha assolit el grau de qualitat que totes dues institucions consideren desitjable en l'atenció als infants i als adolescents que viuen situacions de violència masclista.

Així, es van identificar els següents punts febles que justificaven la necessitat de definir un model d'atenció amb infants i adolescents que viuen situacions de violència masclista des dels serveis socials públics de la ciutat de Barcelona:

1. *Manca d'una mirada integral per part dels serveis socials implicats en la intervenció amb aquests infants i adolescents, i amb les seves mares.*

Actualment coexisteixen sense acabar d'integrar-se dues mirades: la de la violència masclista i la de la infància en risc. Compartir la mirada malgrat l'heterogeneïtat de serveis i professionals implicats, tot conservant la particularitat de cada servei, és un requisit per poder detectar i intervenir eficaçment en situacions de violència masclista que afecten infants i adolescents.

2. *Necessitat de desenvolupar els factors de desemparament en el context específic de la violència masclista i donar elements per a la valoració.*

La definició que fa el marc legal vigent dels factors que són causa de desemparament en la infància i l'adolescència no són suficients en situacions de violència masclista i, aplicats per sí sols poden provocar situacions de victimització secundària tant dels infants o adolescents com de les seves mares.

3. *Manca incorporar l'Equip d'Atenció a les Dones (EAD) i el Serveis d'Atenció a Nenes i Nens (SAN) com a serveis de primer nivell amb competències equivalents a les atribuïdes pel marc legal vigent als serveis socials bàsics pel que fa a l'atenció a la infància i l'adolescència que viu situacions de violència masclista.*

En el context de les competències establertes a la Carta Municipal, l'Ajuntament de Barcelona disposa de dos tipus de serveis de primer nivell que atenen situacions de violència masclista:

- Centres de serveis socials de caràcter generalista que atenen tot tipus de problemàtiques.

- Equip d'Atenció a les Dones (EAD) i Servei d'Atenció a Nenes i Nens (SAN) ambdós són serveis ambulatoris d'atenció específica en situacions de violència masclista.
- 4. *Insuficient sistematització dels elements de comprensió sobre com afecta la violència masclista a la dona, a l'infant o adolescent, i a les dinàmiques familiars, incorporant també la figura de la persona maltractadora.*
- 5. *Insuficient protocol·lització i desenvolupament metodològic pel que fa a la intervenció a realitzar en les fases d'exploració, valoració, orientació i tractament en situacions de violència masclista que afecten infants i/o adolescents.*

En concret, les mancances detectades es centren en:

- o Necessitat de definir quins són els àmbits d'exploració específics en aquestes situacions, tot assenyalant algunes eines i tècniques útils per fer aquesta exploració.
  - o Disposar d'elements específics per fer una valoració diagnòstica i una orientació adequades en el context de violència masclista.
  - o Definir línies d'intervenció de tractament que es consideren bàsiques i que cal incorporar, reforçar i/o consolidar en la cultura dels serveis socials públics de la ciutat de Barcelona.
6. *Necessitat de definir en el context específic de la violència masclista, quines han de ser les condicions i els procediments a seguir en l'exploració a través del pare (quan és la persona maltractadora) per tal d'evitar la victimització secundària de la mare i dels infants i dels adolescents.*

Cal tenir en compte que en situacions de violència masclista aquest és un aspecte especialment sensible i delicat ja que, si no s'aborda adequadament, es pot provocar una victimització secundària de la dona i, en ocasions, també dels fills o les filles, i/o provocar l'abandonament del servei per part de la dona en sentir-se amenaçada pel mateix servei que es suposa que l'ha d'ajudar. D'aquí la importància de definir com es planteja i es porta a terme aquesta exploració i de donar criteris als i a les professionals per abordar-ho adequadament.

1.3. Serveis socials implicats en la definició i la implementació del model d'atenció a la infància i a l'adolescència en situacions de violència masclista

Els serveis socials públics de Barcelona que intervenen amb infants i adolescents en situacions de violència masclista són bàsicament, encara que no exclusivament, els següents:

1. Centres de serveis socials

Són Serveis Socials Bàsics adscrits organitzativament a l'Institut Municipal de Serveis Socials de l'Ajuntament de Barcelona. Tenen per finalitat atendre les necessitats socials de les persones, grups o col·lectius d'un territori o de la ciutat per tal d'afavorir i

potenciar la inclusió i la promoció social de la població, incidint especialment en les situacions i les dinàmiques socials que comporten discriminació o exclusió.

Tenen caràcter generalista i polivalent i atenen situacions i problemàtiques socials de tot tipus, una de les quals és la violència masclista. Disposen de treballadors/es socials, educadors/es socials, psicòlegs/ogues i advocats/des, a més de la direcció del centre.

2. Equip d'Atenció a les Dones (EAD)

L'Equip d'Atenció a les Dones (EAD) és un servei municipal ambulatori d'atenció específica a les dones, i els seus fills i filles, que viuen violència masclista. Està adscrit organitzativament a la Direcció del Programa de Dona de l'Ajuntament de Barcelona.

Disposa d'un equip multidisciplinari (integrat per treballadors/es socials, psicòlegs/ogues, educador/a social, advocat/dessa i insertora laboral), que ofereix una atenció integral per tal de poder treballar els processos de recuperació de les dones ateses i dels seus fills i filles, tinguin o no necessitat de recursos d'acollida.

3. Servei d'Atenció a Nenes i Nens que han patit violència de gènere (SAN)

Es tracta d'un servei municipal de caràcter ambulatori d'atenció específica als fills i les filles de famílies que viuen situacions de violència masclista. Té per finalitat ajudar a identificar i interioritzar un model parental alternatiu i positiu que permeti construir noves formes de relació, evitant així el cicle repetitiu de la violència. Organitzativament està adscrit a la Direcció del Programa de Dona de l'Ajuntament de Barcelona. El SAN és un servei familiar que compta amb professionals de la psicologia i l'educació social.

4. Equips d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (EAIA)

Es tracta de serveis de segon nivell del sistema català de protecció de menors, en la via administrativa, i és un servei social especialitzat en infants o adolescents en situació de risc greu o desemparament (LDOIA, art. 103.2). Són equips interdisciplinaris de diagnòstic i tractament dels menors en situació de risc greu i possible desemparament i les seves famílies i territorialitzats. A Barcelona hi ha 13 equips, 12 distribuïts als diferents districtes i 1 centralitzat de ciutat, que atén situacions que requereixen una intervenció i valoració urgent i/o famílies sense un domicili fix (sense territori).

L'existència de violència masclista en els casos en què intervé l'EAIA és molt alta,¹ raó per la qual els converteixen en un servei amb un potencial de detecció i d'intervenció molt important.

5. Centre Municipal d'Acolliment d'Urgències per Violència Masclista (CMAU-VM)

El Centre Municipal d'Acolliment d'Urgències per Violència Masclista (CMAU-VM) funciona les 24 hores del dia els 365 dies de l'any i disposa d'un equip multidisciplinari integrat per professionals de l'educació social, la psicologia i el treball familiar, a més

---

¹ Segons l'estudi realitzat per la Generalitat *El maltractament d'infants a Catalunya. Quants, com, perquè*, l'any 2000, en un 44,4% dels casos, en les famílies de fills i filles maltractats hi ha també algun altre maltractament, en aquest cas sobre un adult. En un percentatge molt elevat (76,7%) la víctima adulta dels maltractaments és la mare.

de la direcció del centre. Organitzativament està adscrit a la Direcció del Programa de Dona de l'Ajuntament de Barcelona.

Complementa l'exploració portada a terme des de l'Equip d'Atenció a les Dones (EAD), per tal de fer una valoració inicial conjunta de la situació que permeti als i a les professionals prendre les decisions oportunes respecte a les propostes a fer a la dona i als seus fills i filles, i de la intervenció a realitzar en funció de la voluntat expressada per ella.

La durada de l'estada al CMAU-VM no hauria de ser superior a 30 dies que dura l'exploració, valoració orientació inicials i la gestió de recursos d'acolliment de llarga estada, o d'altres sempre que sigui necessari.

6. La Casa d'Acollida de Barcelona

La Casa d'Acollida de Barcelona és un servei residencial de llarga estada que té com a objectiu oferir un espai d'acollida i convivència per a les dones i les seves filles i fills que han viscut situacions de violència masclista i que no disposen d'una xarxa familiar i/o social de suport o que no la poden fer servir per qüestions de seguretat, proporcionant un entorn de seguretat físic i emocional i una atenció integral a les seves necessitats. Organitzativament la titularitat de la gestió és del Consorci de Serveis Socials de Barcelona i el finançament de la Direcció de Dona de l'Ajuntament de Barcelona.

La Casa d'Acollida ofereix atenció permanent durant les 24 hores del dia dels 365 dies de l'any. La durada mitjana de l'acolliment és de 6 mesos, prorrogables quan calgui.

Els/les professionals de què disposa per poder proporcionar aquesta intervenció integral són professionals de l'educació social, psicologia i treball familiar, a més de la direcció del centre.

7. Els pisos pont

Són un servei d'acolliment de llarga estada (d'una durada mitjana de 6 mesos prorrogable quan calgui) per a dones, amb o sense fills i/o filles, que es troben en una fase del procés de recuperació de la violència viscuda previ a per poder viure de manera independent. En conseqüència han de tenir uns hàbits i un grau d'autonomia personal suficients per poder responsabilitzar-se de la cura de si mateixa, dels seus fills/es, i de les tasques domèstiques quotidianes, i un mínim d'ingressos econòmics.

Organitzativament la titularitat de la gestió és del Consorci de Serveis Socials de Barcelona i el finançament de la Direcció de Dona de l'Ajuntament de Barcelona.

Aquest servei disposa de professionals d'educació social que intervenen amb un pla de treball conjunt amb l'EAD incidint en el procés de recuperació tant de les dones com dels seus fills/filles.

2. El model a implementar: innovació i millora en l'atenció municipal a la infància i a l'adolescència en situacions de violència masclista

2.1. Cronograma

L'any 2005 s'inicia un procés de millora contínua que s'ha mantingut fins l'actualitat i del qual el model a implementar d'intervenció amb la infància i l'adolescència que viu situacions de violència masclista n'és fruit. Aquest procés respon al compromís de l'Ajuntament de Barcelona i del Consorci de Serveis Socials de Barcelona per visibilitzar aquests infants i adolescents i per garantir-los una atenció de qualitat. En aquest període hi ha tres moments que suposen un punt d'inflexió:

2005

Aquest any es posa en marxa el Servei d'Atenció a Nenes i Nens (SAN) i que s'incorporen per primera vegada a l'Equip d'Atenció a les Dones dos professionals del treball social i la psicologia per atendre infants i adolescents que viuen situacions de violència masclista.

2007

Es publiquen les *Pautes orientatives d'exploració i intervenció amb els fills i filles de les dones ateses per situacions de violència de gènere* elaborat per un grup de treball en el qual participaven professionals de diferents serveis socials municipals. Aquestes pautes van suposar un salt qualitatiu important per garantir una actuació proactiva d'exploració, detecció i atenció dels fills i filles de les dones que viuen, o han viscut, violència masclista i que són ateses pels serveis socials públics de la ciutat de Barcelona.

2010 - 2012

Es decideix posar en marxa un projecte coliderat per la Direcció de Dona de l'Ajuntament de Barcelona i pel Consorci de Serveis Socials de Barcelona, titular de la gestió de la Casa i dels Pisos d'Acollida de llarga estada, i tingut la col·laboració de l'Institut Municipal de Serveis Socials i de diverses Direccions de l'Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports de l'Ajuntament de Barcelona.

Tenia per objectius aprofundir en aquells aspectes metodològics que puguin tenir repercussions organitzatives i definir el model organitzatiu d'atenció als fills i filles de les dones ateses per violència masclista per part dels serveis socials públics implicats de la ciutat de Barcelona, així com les premisses teòriques i metodològiques que el sustenten.

Aquest projecte constava de dues fases:

Primera fase (febrer-juny de 2010)

En aquesta primera etapa es va crear una comissió de treball integrada per sis persones representants de la Direcció del Programa de Dona de l'Ajuntament de Barcelona i del Consorci de Serveis Socials de Barcelona.

Aquesta comissió va fer entrevistes en dos fronts diferents:

A persones significatives en el context institucional tant del Departament de Benestar i Família de la Generalitat de Catalunya com de la pròpia Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports, i del Consorci de Serveis Socials de Barcelona.

A persones representants d'entitats i serveis públics i privats: CIE Tarragona, CIE Girona, Save the Children, EXIL, UFAM de l'Hospital Sant Joan de Déu, CSMIJ de les Corts, Associació Catalana d'Infància Maltractada (ACIM), CSS Pau Casals.

Com a resultat d'aquestes entrevistes i del debat intern que van suscitar es decideix iniciar una segona fase amb la posada en marxa d'un grup de treball que, partint de les conclusions anteriors, aprofundís i desenvolupés el model conceptual i metodològic d'intervenció amb infants i adolescents en situacions de violència masclista, al mateix temps que fes una sèrie de recomanacions per a la millora de l'atenció proporcionada des del sistema públic de serveis socials de la ciutat de Barcelona.

Segona fase (octubre de 2010 - maig de 2012)

Es posa en marxa el grup de treball amb la participació, per primera vegada, de tot el ventall de serveis socials que intervenen des d'un context de tractament en situacions de violència masclista.

Fruit del treball realitzat per aquest grup és el llibre que defineix el model d'atenció a infants i adolescents que viuen situacions de violència masclista, que ha estat publicat en català i castellà, i que s'adjunta a la Mesura de Govern.

2.2. Procediment de definició del nou model d'atenció

Del procés d'elaboració volem destacar el següent:

1. Donat que les aportacions i reflexions que es fan al document que defineix el model d'atenció formen part d'un procés de millora contínua que es va iniciar l'any 2005 es va convidar al grup de treball
  - ✓ Les persones que van participar en el primer grup de treball que va elaborar les *Pautes orientatives d'exploració i intervenció amb els fills i filles de les dones ateses per situacions de violència de gènere*, publicat l'any 2007, i que continuaven treballant en el dispositiu d'atenció.
  - ✓ S'ha volgut elaborar un document únic que integrés les parts considerades pertinents de les Pautes.
2. S'han incorporat professionals de tots els serveis socials públics de la ciutat de Barcelona que fan intervenció de tractament en situacions de violència masclista.
3. Cada servei ha estat representat per professionals amb expertesa en el tema i directius que han aportat, a més, una mirada organitzativa.

4. Han participat com membres permanents del grup una persona externa experta en intervenció amb infància i família en risc i una altra experta en intervenció individual i grupal amb dones que viuen violència masclista. Aquestes dues expertes han contribuït a abordar el tema amb una mirada més àmplia que la del propi servei o la pròpia pràctica.
5. El procés grupal ha estat conduït conjuntament per tècniques de la Direcció del Programa de Dona i del Consorci de Serveis Socials de Barcelona.

L'octubre del 2010 va quedar configurat així un grup de treball nombrós i heterogeni que ha aportat riquesa i diversitat de mirades en el debat i va finalitzar la seva tasca al maig de 2012.

La presentació institucional del model d'intervenció amb infants i adolescents en situacions de violència masclista des del sistema públic de serveis socials de la ciutat de Barcelona es va efectuar el 13 de juliol de 2012 en un acte convocat conjuntament per la Sra. Francina Vila i Valls, Regidora de Dona i Drets Civils, i el Sr. Josep Pera i Colomé, Gerent del Consorci de Serveis Socials de Barcelona.

El model d'atenció presentat ha rebut l'elogi de professionals i comandaments tant de l'àmbit dels serveis socials públics i d'entitats, d'altres institucions (Sindicatura de Greuges de Catalunya, Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència –DGAIA-, Secretaria de Família, Institut Català de les Dones, etc.), de diverses persones de reconeguda expertesa en els àmbits de la defensa dels drets de la infància i l'adolescència, i de la lluita per l'eradicació de la violència masclista.

2.3. El nou model a implementar

El model d'atenció a la infància i l'adolescència que viu situacions de violència masclista que es vol implementar és a la vegada innovador i conservador en tant que avança continguts totalment nous i consolida bones pràctiques ja existents que han demostrat la seva idoneïtat i eficàcia.

2.3.1. Elements d'innovació

El model d'atenció que es presenta com a mesura de govern per tal de garantir la seva implementació és ambiciós en tant que pretén ser útil, apoderar els i les professionals, i tenir impacte a nivell institucional.

Destaquem alguns dels seus **punts innovadors**:

- ✓ **Desenvolupa els criteris necessaris per valorar l'existència de desemparament de l'infant o adolescent quan es donen situacions de violència masclista.**

Segons el marc legal vigent la violència masclista és causa de desemparament quan ocasiona un perjudici greu en el desenvolupament de l'infant o adolescent. Nosaltres considerem que perquè hi hagi desemparament en un context de violència masclista aquest criteri no és suficient per sí sol i, segons com s'apliqui, pot ser causa de victimització secundària de la mare i de l'infant o adolescent. Per tal d'evitar-ho el model que avui es presenta com a Mesura de Govern defineix quins són els criteris

que cal tenir en compte, a més de l'esmentat, per valorar si existeix o no desemparament.

- ✓ **Aporta elements de comprensió sobre com afecta la violència masclista a la dona, a l'infant o adolescent, i a les dinàmiques familiars, al temps que es fa una aproximació a la persona maltractadora.**

Es detalla no solament la simptomatologia dels danys ocasionats per la violència tant en les dones, com a dones i com a mares, i en la infància i l'adolescència, sinó que també es donen pautes orientatives d'intervenció en funció del posicionament d'uns i altres en les dinàmiques familiars.

- ✓ **Defineix quins són els àmbits d'exploració específics quan hi ha infants o adolescents que viuen en contextos de violència masclista, tot assenyalant algunes eines i tècniques que han demostrat ser útils per fer aquesta exploració.**

La innovació en aquest cas va més enllà d'identificar i de reunir d'una manera ordenada i coherent tots aquells aspectes que resulten clau en l'exploració. També incorpora àmbits d'exploració nous com ara *les fases del procés de recuperació de la dona, el posicionament del pare respecte l'existència de violència o respecte el malestar/patiment dels fills o filles*, etc.

- ✓ **Defineix per primera vegada com s'ha de fer l'exploració amb el pare (quan és la persona que maltracta) evitant la victimització secundària de la mare i dels seus fills i filles.**

I aquest és un tema totalment nou al dispositiu d'atenció específica en situacions de violència masclista que s'ha tractat amb molta cura en el model d'intervenció definit ja que cal tenir en compte que en situacions de violència masclista aquest és un aspecte especialment sensible i delicat doncs, si no s'aborda adequadament, podem provocar una victimització secundària de la dona, i en ocasions també dels fills o filles, i/o provocar l'abandonament del servei per part de la dona en sentir-se amenaçada pel mateix servei que se suposa que l'ha d'ajudar. D'aquí la importància de com es planteja i es porta a terme aquesta exploració. Donar criteris als i les professionals per fer una exploració amb el pare adequada en situacions de violència masclista ha estat un del objectius en la construcció d'aquest model.

- ✓ **Aporta elements específics per fer una valoració diagnòstica i una orientació adequades en el context de violència masclista.**

Pel que fa a la valoració diagnòstica es defineixen, entre d'altres aspectes:

- Quan es valora que hi ha una situació de desemparament
- Com valorar que s'ha produït un perjudici greu en el desenvolupament de l'infant o l'adolescent
- S'aporten elements per a la valoració de la gravetat de la violència masclista en la unitat familiar
- S'aporten elements de comprensió sobre les repercussions de l'acolliment d'urgència i de llarga estada en la dona/mare i en la infància i l'adolescència, i es donen criteris al respecte.

Pel que fa a l'orientació, entre d'altres

- Es defineixen criteris bàsics que cal tenir en compte.
  - Es defineix en quines situacions cal actuar d'ofici per protegir la dona i per protegir l'infant o adolescent.
  - S'aporten criteris a tenir en compte en la devolució a la mare i a l'infant o adolescent sobre la valoració i l'orientació proposada pels/per les professionals dels serveis.
- ✓ **Proposa línies d'intervenció de tractament que es consideren bàsiques i que cal incorporar, reforçar i/o consolidar en la cultura dels serveis socials públics de la ciutat de Barcelona.**

Entre d'altres:

- Es defineix la intervenció de tractament amb la mare, amb l'infant o adolescent, amb l'entorn i amb aquells pares que puguin reconèixer el patiment o malestar de l'infant o adolescent i que assumeixen una part de responsabilitat.
  - Es defineix quan utilitzar la intervenció individualitzada i quan la intervenció grupal, entenent que totes dues són eines imprescindibles en la intervenció de tractament amb els infants i adolescents i amb les seves mares, però reconeixent que la intervenció grupal permet assolir objectius que no són possibles des d'una intervenció exclusivament individualitzada.
- ✓ **Defineix i desenvolupa per primera vegada tres tipus d'intervenció grupal a potenciar o incorporar al sistema públic de serveis socials.**
- Grups socioeducatius
  - Grups psicoterapèutics en l'àmbit social
  - Activitats grupals socioeducatives
- ✓ **Presenta un total de tretze recomanacions per a la millora de l'atenció proporcionada pel sistema públic de serveis socials de la ciutat de Barcelona.**

2.3.2. Elements de consolidació de bones pràctiques

El model d'atenció a la infància i l'adolescència que viu situacions de violència masclista no solament incorpora els elements d'innovació esmentats a l'apartat anterior, sinó que parteix i consolida les bones pràctiques existents als serveis socials públics de la ciutat de Barcelona.

En aquest sentit cal destacar especialment:

- ✓ **Es consoliden elements definits en la tasca de protocol·lització anterior (2007)².**

A tall d'exemple es destaquen els següents:

---

² Pautes orientatives d'exploració i d'intervenció amb els fills i filles de les dones ateses per situacions de violència de gènere. 2007.

- Considerar que els infants i adolescents fills i filles de les dones que viuen situacions de violència masclista també en són víctimes.
  - Garantir una actuació proactiva d'exploració, detecció i atenció dels fills i filles de les dones que viuen o han viscut violència i que són ateses pels serveis socials municipals.
  - Les víctimes, dones i infants o adolescents, són també supervivents amb capacitats i habilitats preservades que els seran útils en el seu procés de recuperació de la violència viscuda.
  - La tipologia de situacions en funció del posicionament de la mare i les corresponents pautes orientatives d'intervenció.
  - La tipologia de situacions en funció del posicionament de l'infant o adolescent davant la relació parental en situacions de violència masclista i les corresponents pautes orientatives d'intervenció:
- ✓ **El recull de 9 experiències grupals que s'estan portant a terme i que suposen una bona pràctica** raó per la qual s'inclouen, a tall d'exemple, per il·lustrar la tipologia definida per a la intervenció grupal amb infants/adolescents i amb les seves mares en contextos de violència masclista.

3. Mesures per a la implementació del model d'atenció a la infància i a l'adolescència en situacions de violència masclista

Les mesures que figuren a continuació tenen per finalitat garantir la implementació del model definit d'atenció als infants i adolescents en situacions de violència masclista per part dels serveis socials municipals implicats.

Per una banda, es pretén assolir els següents **objectius**:

1. **De presentació i divulgació:** Garantir que tots els serveis i professionals implicats coneixen en què consisteix aquest model i quins són els elements innovadors que aporta i fer-ne les presentacions necessàries en sessions de 2 hores de duració.
2. **De formació:** Proporcionar formació permanent als i a les professionals per tal de facilitar una intervenció efectiva i de qualitat amb aquests infants i adolescents i amb les seves mares.
3. **De socialització de l'experiència:** Sistematitzar i socialitzar l'expertesa professional en la intervenció amb la infància i l'adolescència pel que fa a les eines, procediments i projectes útils en contextos de violència masclista.
4. **Posta en marxa del nou servei integrat del dispositiu de violència masclista:** Recolzar explícitament les mesures previstes de reorganització dels serveis adscrits a la Direcció del Programa de Dona que formen part del dispositiu específic d'atenció ambulatoria a dones i infants o adolescents que viuen violència masclista, amb la finalitat, entre d'altres, de garantir la implementació del model d'atenció definit.

A continuació es desenvolupen cadascuna de les mesures en relació als objectius definits.

3.1. Presentació del model al conjunt de professionals i comandaments implicats en la seva implementació

En virtut d'aquesta mesura de govern, cal garantir la presentació i divulgació als i a les professionals i comandaments de tots els serveis implicats:

- ✓ 40 Centres de serveis socials (Institut Municipal de Serveis Socials de Barcelona)
- ✓ Equip d'Atenció a les Dones (Direcció del Programa de Dona)
- ✓ Servei d'Atenció a Nenes i Nens (Direcció del Programa de Dona)
- ✓ Centre Municipal d'Acolliment d'Urgència per Violència Masclista (Direcció del Programa de Dona)
- ✓ 13 Equips d'Atenció a la Infància i l'Adolescència –EAIA (Departament de Família i Infància)
- ✓ Circuit interinstitucional *Barcelona contra la violència vers les dones* (Comissió Tècnica d'àmbit de ciutat i els 10 Circuits Territorials de Districte).

Correspondrà a la Direcció del Programa de Dona dissenyar i impartir aquestes sessions de presentació als diferents serveis implicats, i a cada una de les instàncies organitzatives implicades facilitar l'organització i assistència per part del seu personal.

Pel que fa a les sessions de presentació al *Circuit Barcelona contra la violència vers les dones* es proposarà al Consorci de Serveis Socials de Barcelona fer-ho conjuntament en tant que institució co-conductora, amb la direcció del Programa de Dona, de tot el procés de definició d'aquest model d'atenció.

Aquestes sessions es realitzaran abans de finalitzar l'any 2013.

3.2. Formació específica adreçada als diferents serveis municipals implicats

Objectius:

1. Evitar la victimització secundària de l'infant o adolescent i de la mare per part dels i de les professionals dels serveis socials municipals en compliment del que estableix el marc legal vigent.
2. Incorporar una mirada integradora de les dues vessants (infància i adolescència en risc, i violència masclista amb perspectiva de gènere) hauria d'adaptar-se a les necessitats, característiques i responsabilitats dels diferents serveis:

Serveis als quals s'adreçarà aquesta formació:

- ✓ Centres de serveis socials (CSS)
- ✓ Equips d'Atenció a la infància i Adolescència (EAIA)
- ✓ Equip d'Atenció a les Dones (EAD)
- ✓ Servei d'Atenció a Nenes i Nens (SAN)
- ✓ Centre Municipal d'Acolliment d'Urgència per Violència Masclista (CMAU-VM)

Qui té la responsabilitat:

Correspondrà a la Direcció del Programa de Dona, en col·laboració amb la Direcció de Planificació i Processos, l'Institut Municipal de Serveis Socials i el Departament de Família i Infància de l'Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports, definir el contingut i les persones ponents d'aquesta formació per a cada tipus de servei destinatari; i a cada una de les instàncies organitzatives implicades facilitar l'organització i assistència per part del seu personal. Aquesta formació tindrà caràcter permanent i formarà part dels diferents plans anuals de formació fins assolir la meta del 100% dels i de les professionals implicats/ades formats/ades.

3.3. Sistematitzar i socialitzar l'expertesa professional en la intervenció amb infància i adolescència pel que fa a les eines, als procediments i als projectes útils en contextos de violència masclista

Es dotarà als serveis socials públics de la ciutat de Barcelona de diferents mitjans de socialització de la bona pràctica. Això es concreta en:

- ✓ Posar en marxa un fons documental selectiu amb eines d'exploració i d'intervenció, tant individualitzada com grupal, que hagin demostrat la seva utilitat i eficàcia.
- ✓ Posar en marxa espais d'intercanvi d'experiències, especialment de treball en xarxa.
- ✓ Fer divulgació de Bones Pràctiques i d'aquelles metodologies que la pràctica demostra són útils i eficaces respecte als objectius pretesos i els resultats assolits.

Aquests mitjans haurien d'estar alimentats per, i estar adreçats, als i a les professionals dels diferents serveis socials públics de la ciutat de Barcelona independentment de la seva adscripció organitzativa.

Rendibilitzar i explotar l'expertesa que s'hagi assolit en el marc de l'exercici laboral per tal de socialitzar-la permet evitar errors i dubtes innecessaris i facilita el creixement i la innovació a partir del que ja se sap com a col·lectiu.

Es tracta de passar de la suma d'experteses individuals a un saber col·lectiu convertit en un actiu institucional i en un valor tangible.

Correspondrà a la Direcció del Programa de Dona, conjuntament amb la Direcció de Planificació i Processos de l'Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports, definir tots els aspectes operatius i de disseny per tal de garantir la seva posta en marxa i divulgació als serveis i professionals implicats.

3.4. Posar en marxa el nou servei integrat del dispositiu específic d'atenció ambulatoria a les dones, als infants i als adolescents que viuen violència masclista

Es tracta de crear un nou servei municipal ambulatori que substitueixi i aprofiti el millor de l'Equip d'Atenció a les Dones (EAD) i del Servei d'Atenció a Nenes i Nens (SAN), i que incorpori les innovacions necessàries que garanteixin la implementació del model d'atenció definit i, a més, introduir les següents millores:

- Ampliar l'atenció i assessorament a persones de l'entorn proper de les dones, infants o adolescents directament afectats/des per la violència masclista.
- Atendre als infants o adolescents i entorn proper directament afectat en cas de mort de la dona per assassinat o per suïcidi induït per la violència masclista.

- Atendre les i els adolescents víctimes de relacions afectivo-sexuals de parella o altres manifestacions de violència sexista en les quals no estan implicats ni la mare ni el pare, o actual parella de la mare/pare .

Aquest nou servei integrat començarà a funcionar al gener de 2014 i estarà ubicat als locals de l'equipament situat al C/ Marie Curi, 20 que compta amb una superfície de més de 800 metres quadrats i en el qual s'estan realitzant les obres per tal de dotar-lo de quatre sales de treball grupal, sis despatxos d'entrevista i una sala d'observació exploratòria, amb els mitjans d'infraestructura i els recursos materials necessaris per garantir de manera òptima la implementació de les eines metodològiques definides al model d'atenció objecte d'aquesta mesura de Govern.

4. Seguiment i avaluació

4.1. Objectius

1. Pel que fa al seguiment:

✓ **Del procés d'implementació.**

- Fer el seguiment del grau d'implementació per part dels diferents serveis municipals implicats del model definit d'atenció a infants i adolescents, i a les seves mares, en situacions de violència masclista.
- Identificar les dificultats existents i proposar mesures per tal de facilitar l'òptima implementació del model definit per part del conjunt dels serveis municipals implicats.

✓ **De les mesures de suport.**

- Fer el seguiment anual de les mesures de suport per a la implementació del model, valorant l'estat de realització i els resultats obtinguts, i fent les propostes de millora que es considerin pertinents.
- Proposar la formació permanent a realitzar l'any següent pels diferents serveis municipals implicats.

2. Pel que fa a l'avaluació:

- ✓ Valorar la idoneïtat del model d'atenció definit tot identificant els seus punts forts i febles.
- ✓ Fer les propostes de millora que es considerin pertinents respecte del model definit, sigui per desenvolupar continguts o aspectes ja existents, per modificar el que calgui i/o per incorporar nous continguts o aspectes que es trobin a faltar.

4.2. Constitució d'una comissió tècnica de seguiment i avaluació del model i del procés d'implementació

Composició.

Es constituirà una Comissió Tècnica integrada per les següents persones membres:

Direcció del Programa de Dona:

- ✓ Directora de la Direcció del Programa de Dona, o persona en qui delegui.
- ✓ Tècnica responsable del dispositiu específic d'atenció a dones, infants i adolescents en situacions de violència masclista

Departament de Planificació i Processos:

- ✓ Cap del Departament de Planificació i Processos, o persona en qui delegui.

Institut Municipal de Serveis Socials (IMSS):

- ✓ Cap de Serveis Generals de l'Institut Municipal de Serveis Socials
- ✓ 1 Director a Directora Territorial de Serveis Socials de Districte

Departament de Família i Infància:

- ✓ Responsable dels Equips d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (EAIA)

Funcions.

- ✓ Fer el seguiment de la implementació del model d'atenció a la infància i l'adolescència en situacions de violència masclista.
- ✓ Fer les propostes de millora que es considerin pertinents.
- ✓ Definir i fer el seguiment del Pla plurianual de formació permanent sobre intervenció amb infants i adolescents, i amb les seves mares, en situacions de violència masclista adreçat a professionals dels serveis municipals implicats.
- ✓ Fer el seguiment de la resta de mesures de suport.
- ✓ Definir el sistema d'indicadors i el procediment a seguir per avaluar la idoneïtat del model d'atenció definit.
- ✓ Definir un sistema de recollida i anàlisi d'aportacions i propostes de millora expressades pels i per les professionals dels serveis implicats que incorpori un mecanisme de resposta.
- ✓ Presentar a la Comissió de la Gerència de l'Àrea de Qualitat de vida, Igualtat i Esports un informe anual que descriu què s'ha fet i en quin moment s'està, tot incorporant les propostes de consolidació de cara a l'any següent i de millora que es consideri pertinents.

Convocatòria i coordinació.

Direcció del Programa de Dona.

Periodicitat

La Comissió Tècnica de Seguiment i Avaluació del model d'atenció a la infància i l'adolescència en situacions de violència masclista es reunirà un mínim de dos cops l'any.